

Після розгляду процесу комплементатії дієслів з нетиповою синтаксичною поведінкою, можна зробити деякі висновки. Нечисленність дієслів з так званою подвійною приналежністю вказує на випадковість, а не закономірність цього явища. Ці дієслова можуть одночасно належати до семантичних груп дієслів наказової або спонукальної семантики залежно від того, в якому із своїх значень вони вживаються. Дієслова-комісиви, як двоперехідні, виявляють свою синтаксичну та семантичну природу в реченнях з контролюючим суб'єктом, що є характерною ознакою одноперехідних дієслів. Аналіз поведінки зазначених дієслів у наступних історичних періодах може стати тлом для подальших наукових розвідок.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Chomsky N. Lectures on Government & Binding: The Pisa Lectures. – Berlin; N.Y.: Mouton de Gruyter, 1993. – 371p.
2. Haegeman L. Introduction to Government & Binding Theory. – Cambridge (Mass.): Basil Blackwell, 1991. – 618 p.
3. Снісаренко І. Статус інфінітивного ад'юнкта мети в межах складнопідрядних речень з головними неперехідними дієсловами спокою: історична перспектива // Нова філологія. – 2007. – Вип. 26. – С.173-177.
4. Снісаренко І. Комплементатія перехідних дієслів у середньоанглійській мові // Гуманітарний вісник. Серія: Іноз.філол. – №9. – Черкаси: ЧДТУ, 2005. – С.309-319.
5. Morokhovska E.J. Fundamentals of English Grammar. – K.: Vyšča Škola, 1993. – 472 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Specimens of Early English / Ed. by R.Morris, W.Skeat. – Oxford: At the Clarendon Press, 1935. – In 2 parts: p.1, 2
2. The Middle English Translation of Guy de Chauliac's Treatise on Ulcers // Acta Universitatis Lundensis / Ed. by B.Wallner. – Stockholm: Almqvist & Wiksell International. – 1982. – P.1. – Book 4, № 39. – P. 3-85.
3. A Middle English Metrical Paraphrase of the Old Testament // Gothenburg Studies in English / Ed. by U.Ohlander. – Göteborg. – 1955. – P.2, № 5. – P. 11-111.
4. Old English Miscellany / Ed. by R.Morris. – L.: Humphrey Milford, Oxford Univ. Press, 1872. – 308 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Снісаренко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Кіровоградського державного педагогічного університету ім.В.Винниченка.

Наукові інтереси: історичний синтаксис англійської мови.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

Тетяна ТОКАРЄВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто проблему обсягу речення як виразного засобу стилістичного синтаксису, подано опис синтаксичних структур та проаналізовано їх стилістичні функції.

The problem of the volume of the sentence as a means of stylistic syntax is viewed in the article. Stylistic functions of syntactic structures are also surveyed.

Оскільки стиль є формою, то він є синтаксисом у широкому розумінні, тому що форма є не що інше, як зв'язок. Не випадково в історії стилістики існувала граматична концепція стилю, а основу елокуції (вибору мовних засобів) в античній риторичі складало вчення про стилістичні фігури, тобто, про способи зв'язку думок. Практично, в синтаксисі всі елементи несуть виразне навантаження, вони всі мають формальну виразність, виразність власне структури. Саме виразні можливості структури і складають основу стилістичного значення, оскільки тільки в структурі кристалізується саме людський зміст як результат доцільної людської активності, яка виражається у вигляді діяльності.

Проблема розгляду синтаксису з точки зору стилістики має солідну традицію. Є значна кількість наукових праць, присвячених окремим аспектам стилістичного синтаксису (Faulseit, Kühn, Брандес М.П., Єрмоленко С.Я., Жеребков В.А., Кононенко В.І., Коцюба З.Г., Павличко О.О., Портянников В.О., Сильман Т.А., Солганик Г.Я., Яковлев Ю.М. та інші) [7:137].

На відміну від мовної граматики, яка вивчає синтаксис в аспекті норми, в основі якої лежить інваріантність структур, стилістика виявляє інтерес до вихідних синтаксичних структур і можливих способів їх варіювання. Однак слід підкреслити, що будь-яка синтаксична побудова у принципі експресивно насичена. Найбільш класична модель речення, яка є строго витриманою у граматичній нормі, яка не містить, на перший погляд, ніякої незвичності у своїй організації, у різних контекстах може бути використана для вираження широкого діапазону експресивності. Всі синтаксичні стилістичні засоби можна

поділити на синтаксичні виразні засоби і синтаксичні стилістичні прийоми. Виразні засоби – нормативні структури, виразність яких визначається контекстом, н. п. типом його композиційно-мовленнєвої форми, планом викладу, типом тональності тощо.; синтаксичні структури, які мають більш визначений характер виразності, н. п. довжина речення [1:274].

Під стилістичними прийомами розуміють незвичайні сполучення і розташування частин структури як у межах одного речення, так і в межах текстового фрагменту. Сутність синтаксичних виразних засобів і стилістичних прийомів складає синтаксична синонімія.

Дана стаття має на меті розглянути проблему обсягу речення як виразного засобу стилістичного синтаксису. Обсяг речення залежить, перш за все, від виду мовлення (усного або письмового), сфери і мети використання мови, від індивідуальних особливостей того, хто говорить. Можна визначити тенденції використання певних обсягів речення в різних умовах комунікації. Так, для усного мовлення (у т. ч. рекламного, сценічного та ін.) характерними є більш короткі речення і з'єднувальний тип зв'язку між реченнями, у той час, коли для писемного мовлення наукового та ділового стилю типовим є більш довгі або просто довгі речення із сурядними і підрядними типами зв'язку між реченнями.

У німецькій мові існують різні типи речень: короткі, довгі, поширені, окличні, питальні, наказові речення – всі вони мають свій зміст і свою сферу вживання. Для оформлення писемного тексту існує широкий вибір форм і типів речень. Необхідно звертати увагу на те, для чого слугують різноманітні форми, який стилістичний вплив (стилістичну функцію) вони мають та які небезпеки за ними ховаються. Для розмовної мови типовими є короткі, окличні та ін., які часто слугують для вираження спонукань чи розпоряджень, які треба швидко прочитати. Дані речення виходять із ситуації і їх можна зрозуміти вірно лише за умов певної ситуації, їх можна вживати також на письмі, але необхідно зважати на те, чи підходять вони для певної ситуації.

У розповідях короткі речення надають тексту жвавості, яскравості, особливо у прямій мові. Для цього слугують також питальні та наказові речення. Скорочені речення, наприклад, номінальні фрази, зображають предмет розмови коротко та наочно, тому їх часто вживають у назвах, планах як альтернативні варіанти для вдалого формулювання. Порівняємо: повне речення: *Der Autor belegt seine Behauptungen am Beispiel des Wortes „Brot“.* – Номінальна фраза у вигляді скороченого речення: *Beleg: Das Wort „Brot“.* Або: *Sprache kann man als eine Waffe benutzen, um jemanden zu verletzen – Sprache als verletzende Waffe.* Записки у щоденнику складаються із коротких та скорочених речень: *Wieder nicht geschlafen. Ein heller Morgen.* Але скорочені речення все-таки містять у собі небезпеку невірної розуміння, тому при їх вживанні необхідно бути обачним: *Mit 90 bei Nebel auf Bürgersteig. (Kilometer oder Jahre?)* [2;6;10].

Короткі речення (просте речення, 3 – 5 простих членів речення – підмет, присудок, обставина), також складносурядні і складнопідрядні речення, які містять у собі короткі речення і не більше одного підрядного, характерні для мовлення дітей, для повсякденного мовлення, для таких мовних жанрів, як казки, байки, легенди. Основу синтаксису вони також складають у епіграмах, афоризмах, прислів'ях, рекламах, правилах використання яких-небудь пристроїв тощо. Короткі речення переважають і в ліричних віршованих творах, що обумовлено ритмічною і строфічною пов'язаністю таких текстів.

Короткі речення почали переважати у ХХ ст., особливо в натуралістичній, імпресіоністській і експресіоністській прозі. В німецькій літературі хрестоматійною ілюстрацією «скороченості» синтаксису (*die Kurzsätzlichkeit*) стала проза В.Борхерта, який через композиційно-мовленнєву форму «динамічного опису» використовував короткі речення як основний засіб для створення емоційного компонента у своїх оповіданнях.

Провідною синтаксичною структурою у сучасній німецькій мові є речення середньої довжини, які складаються із 4 – 7 членів речення і мають у своєму складі від 10 до 25 мовних одиниць.

Усі інформаційні типи тексту, а також новелістика, віддають перевагу реченням середньої довжини. Вони, з одного боку, достатньо об'ємні, щоб вмістити всі основні змістовно-мислительні зв'язки, з іншого - є достатньо оглядовими і доступні для легкого сприйняття. Речення середньої довжини за формою може бути простим поширеним, яке

включає в себе не тільки основні члени речення, а й їх уточнення у вигляді прислівникових, інфінітивних, атрибутивних і адвербіальних груп, однорідних членів речення та ін. Такі речення слугують хорошою основою для варіювання нормативної синтаксичної структури, оскільки вони без кількісного збільшення довжини дають багато можливостей для комбінацій, допомагаючи тим самим уникнути стереотипності у варіюванні.

Слід зазначити, що використання довгих речень мотивується специфічним призначенням тексту, а також специфічними умовами комунікації. В німецькій літературі особливою схильністю до використання довгих речень (періодів) відзначаються такі письменники, як Г.Клейст і Т.Манн. Довге речення є типовим для літературно опрацьованих висловлень, які існують у політичній, філософській, спеціальній науковій літературі з ускладненим і водночас диференційованим змістом, отже в рамках довгого речення можливі різні методи варіювання, які перетворюють вихідні моделі у стилістичні прийоми.

Із сказаного вище випливає, що наявність різних синтаксичних структур з різною синтаксичною семантикою для передачі однієї логіки (судження, пропозиції) створює передумови для вибору потрібних одиниць подальшої спеціалізації, тобто закріплення за певним типом мовлення, з певним стилістичним значенням. У синтаксичному матеріалі стилістика живиться двома основними джерелами: синтаксичною синонімією, наявністю співвідносних варіативних рядів та лексичним поповненням синтаксичних компонентів (способи вираження членів речення). Синтаксис через свій конструктивний характер (здатність до побудови нових структур з нового матеріалу) повинен би мати більші, ніж лексикологія, стилістичні потужності, бо включає в себе і стилістичні можливості лексики та морфології.

Номінація і метафоризація, інтелектуально- та емоційно-експресивне, офіційно-ділове і ліричне забарвлення слів, закріплені в суспільній мовній практиці, специфічні фігури вислову, мовно-образна символіка, різноманітні лексико-фразеологічні новоутворення, нарешті, індивідуальна мовотворчість мовців – все це проходить через горнило синтаксису, переплавляється в комунікативну одиницю і лише тут завершує своє суспільно-лінгвістичне призначення.

Дійсно різноманітними є можливості для вживання різноманітних моделей речень та варіації довжини речень. Із точки зору стилістики важливими є три питання: моделі речення із абсолютним стилістичним забарвленням, частотність вживання та впорядкованість нейтральних моделей речень і обсяг речень [10:161]. Необхідно зауважити, що невелика кількість моделей речень характеризується абсолютним стилістичним забарвленням. В першу чергу це моделі з прислівниковим родовим відмінком (*das adverbiale Genitiv*), які сприймаються як синтаксичні архаїзми із відтінком піднесеності або насмішки: *Ich harre deiner. Er freut sich seines Erfolgs. Du lachst des trotzigen Entschlusses.* (J.W.Goethe). Але є і нейтральні випадки, коли не існує применникових варіантів: *Er enthält sich der Stimme.* Сюди також належать моделі з іменником у родовому відмінку в ролі підмета: *Der Gäste waren viele.* Стилістично маркованим є тип речення, який виступає в ролі «передтакту» розповіді: *Es war einmal ...* Займенник „es“ є своєрідним сигналом відокремлення світу письменника від світу читача. Зазвичай після нього у реченні вживаються дієслова невиразної семантики (*Es war ... Es lebte ...*), порівняємо для прикладу перші речення казок:

Es war einmal ein König, der hatte eine Frau ...

Es jagte einmal ein König in einem großen Wald ...

Es war einmal eine alte Königin ...

Такі моделі речень можна зустріти і у народних піснях: *Es zogen auf blühenden Wegen ...*

Речення з інфінітивними конструкціями вживаються у текстах офіційного та публіцистичного стилів з метою вираження відтінку категоричного наказу або розпорядження. Такі моделі є типовими і в рецептах: *Die Kartoffeln schälen und kochen. Die Eier nacheinander einzeln in eine Tasse schlagen.* Всі інші моделі речень є стилістично нейтральними, але їх порядок та частота вживання для стилістичного аналізу є досить суттєвими, оскільки кожна модель речення має певне значення, властиве лише їй. Так, речення із перехідним дієсловом і додатком у знахідному відмінку є реченнями дії: *Die Arbeiter fällen Bäume*; речення із номінальним присудком є порівняльними (ототожнюючими)

реченнями: *Die Tanne ist ein Nadelbaum*; речення із суб'єктивним дієсловом вважаються реченнями стану, процесу і дії: *Die Rosen blühen. Er badet*.

У текстах стилю художньої літератури часто використовуються вищезазначені типи речень, а у науковому стилі, де подаються дефініції та пояснення, часто вживаються порівняльні (або ототожнюючі) речення: *Ein Manometer ist ein Gerät, dass ...* [11:62]. Визначальними ж є тематика і зміст повідомлення. Він визначає вибір моделей, які, у свою чергу, пов'язані з певними лексичними нашаруваннями. Речення, в якому називається певна подія, передбачає наявність живої істоти у ролі підмета та присудка, вираженого дієсловом цілеспрямованої дії: *Der Mann raucht eine Zigarette*.

Саме здатність моделей здійснювати певний тиск на значення слова (перш за все дієслова), використовується як стилістичний засіб. Трапляється, що суб'єктивне дієслово вживається у реченні із перехідними дієсловами, набуваючи, таким чином, іншого змісту: *Schlafe mir einen Brief* (R.Kunze). У даному випадку дуже незвично собі уявити, щоб сон був продуктивною діяльністю, щоб щось зробити – в даному випадку, написати лист. Лексична та граматична семи структури речення вступають у протиріччя. Слід підкреслити, що вибір моделей речень є дуже важливим з точки зору стилістики. Часте вживання тієї самої моделі речення може бути свідомим стилістичним засобом, щоб наголосити на монотонності або знову звернутися до одного і того ж факту. Наприклад, у Б.Брехта: *Ich bin unterwegs. Zweimal hab ich schon gelegen. Ich will zur Straßenbahn. Ich muss mit. Zweimal hab ich schon gelegen. Ich hab Hunger. Aber mit muss ich. Ich muss zur Straßenbahn* [11].

Для стилістичного аналізу тексту велике значення має обсяг речення, який залежить від функціонального стилю, тематики, літературного напрямку та індивідуального стилю письменника. А саме, короткі речення є характерними для висловів народної мудрості, епіграфів, казок, фавул і реклам: *Ende gut, alles gut*. Короткі речення можуть бути ознакою індивідуального стилю певного письменника. Це можна проілюструвати на прикладі невеличкого уривку із оповідання В.Борхерта «Кульбаба»: *Männer gingen nachts auf der Strasse. Es war ein hässlicher roter Fleck. Denn der Fleck war ein Dorf. Und das Dorf, das brannte. Die Männer hatten es angesteckt. Denn die Männer waren Soldaten. Denn es war Krieg*.

Складносурядні та складнопідрядні речення ускладненої структури типові для писемної мови. У текстах наукового стилю переважають складнопідрядні речення, оскільки у них виражаються складні часові, причинні, допустові та інші відношення.

Одночленні речення поділяються на одночленні іменникові речення, одночленні дієслівні речення, одночленні прислівникові речення, речення із частками, також речення-вибухи. Стилістична цінність номінативних речень (Nominalsätze) дуже різноманітна, вони відображають ситуативні картини та справляють візуальне вираження. Водночас вони є засобами концентрації. Саме через це імпресіоністи використовують їх дуже щедро, але їх можна зустріти і у творах інших літературних напрямків: *Korridore, Laboratorien, ein kleiner Raum, nur schwach beleuchtet* (D.Noll). Такі речення називають реченнями існування (Existentialsätze). Вони є типовими для сценічних ремарок у театральній п'єсі або в сценарії: *Sandras Wohnung. Innen. Nachmittag. Eine sehr kleine Wohnung. Viele Bücher* (Drehbuch von Antonius). Речення існування, яке вживається самостійно, часто задає тему наступного висловлювання, виступаючи, зазвичай, у формі окличного речення: *Treu! Dachte Tonio Kröger. Ich will treu sein* (Th. Mann).

Еліптичні речення також є стилістично маркованими, хоча у розмовній повсякденній мові вони є звичним явищем. У конструкції таких еліптичних речень можуть бути відсутніми різні члени речення, а саме: підмет (*Hab schon gehört*), присудок (*Jeden Tag ein Streit*), частина присудка (*In Leipzig gekauft. Schon gemacht*). У публіцистичному стилі еліпси відповідають нормам даного стилю (об'яви, публікації, прогнози погоди).

Оскільки складносурядні речення (Parataxe) є ритмічними, то вони часто вживаються у творах художньої літератури і публіцистики, надаючи текстам даних стилів легкості та елегантності. Складнопідрядні речення (Hypotaxe) слугують для вираження ступінчастості у різноманітних відношеннях між подіями та тематикою. З цією метою в розпорядженні мови існують як різні види сполучників мети, модальні, сполучники умови, допустові сполучники), так і відносні займенники. У німецькій мові замість сполучників *welcher*,

welche, welches вживаються відносні займенники *die, der, das*, оскільки сполучники *welcher, welche, welches* вважаються дещо застарілими і слугують перш за все для запобігання повторень у літературній мові.

Із допустових сполучників у німецькій мові нейтральним і поширеним є сполучник *obwohl*, сполучники *obgleich* і *obzwar* мають дещо урочистий характер та вживаються не так вже й часто, сполучники *wenngleich* і *wennschon* мають також відтінок урочистості, величності. Особливими стилістичними ознаками характеризуються так звані розщеплені (*Spaltsätze*) та виразні речення (*Emphasesätze*). Це складнопідрядні речення, у яких головне речення має у своєму складі яскраво виражений іменник (рідше займенник) завдяки конструкції „es“+ дієслово „sein“, до якого приєднується відносне підрядне речення: *Es sind die Beziehungen zwischen den Begriffen, die die Differenzen im Erkenntnisprozess verursachen*. Мета полягає в тому, щоб виокремити ненаголошені члени речення. Речення такого типу можна вважати типовими для наукових та публіцистичних текстів. Схожі функції мають складнопідрядні речення з двома підрядними реченнями, у якому першим слідує відносне підрядне речення із словами на „w“: *Worauf es ankommt, ist, dass aus Vergleichen ... neue Eigenschaften hergeleitet werden können. Was ich mit Sicherheit weiß, ist, dass ...*

Із ускладнених складних речень особливе значення для стилістики мають 3 типи речень: *Treppensätze, Schachtelsätze* і *Perioden*. Про *Treppensatz* мова йдеться тоді, коли підрядні речення слідують за головним із зростаючим ступенем залежності: *Ich glaube, ich weiß schon, was er antworten wird, - ob die neuesten Entdeckungen nicht mehr als alles andere Ursache sind dafür, dass sich die Heilanstalten füllen* (G.Simenon). Підрядні речення у даному випадку виражають різний ступінь залежності та по-різному сполучаються з головним реченням (як без сполучника, так і за допомогою сполучника). Особливі труднощі у розумінні можуть викликати ступінчасті речення із одним і тим же початковим словом: *Ich hoffe, dass du weißt, dass Vater angekündigt hat, dass er heute Abend sehr spät nach Hause kommt*.

Ще більший критиці піддаються довгі періоди речення з кількома підрядними (*Schachtelsätze*), в яких та частина речення, яка підпорядковує собі іншу частину, обрамляється нею ж (підпорядкованою частиною речення): *Wie gut – diese Straßenlosigkeit! Ihr verdank es Tongli, dass alle Kriege, die seit der Songzeit (960 – 1279), im der schon über tausend Familien hier wohnen, das Land verheerten, spurlos vorübergingen* (F.Berger).

Цікавими для розгляду ролі синтаксичних структур як стилістичних засобів тексту є речення-періоди (*Satzperiode*), вони визначаються як такі складнопідрядні речення із кількома підрядними реченнями, які характеризуються багатоплановим викладом теми і формального через майстерне упорядкування та розрізнення ритміки [8:129]. Відомим прикладом таких речень є уривок із твору Т.Манна: *„einzig die Einnahme bestimmt mich dazu, dass der Leser – ich sage besser: der zukünftige Leser; denn für den Augenblick besteht ja noch nicht die geringste Aussicht, dass meine Schrift das Licht der Öffentlichkeit erblicken konnte, - es sei denn, dass die durch ein Wunder unsere umdrohte Festung Europa zu verlassen und denen draußen einen Hauch von den Geheimnissen unserer Einsamkeit zu bringen vermöchte; ich bitte wieder entsetzen zu dürfen: nur weil ich damit rechne, dass man wünschen wird, über das Wer und Was des Schreibenden beiläufig unterrichtet zu sein, schicke ich diesen Eröffnung einige wenige Notizen über mein eigenes Individuum voraus“* (Doktor Faustus).

Отже, різноманітні типи речень виконують важливу стилістичну функцію у текстах різних функціональних стилів, надаючи їм тих рис, завдяки яким текст стає більш виразним і чітким, своєрідним. З точки зору стилістичного аналізу тексту синтаксична будова речень має досить важливе значення. Однак, у конкретному тексті, де існує значна кількість мовних явищ, пов'язаних між собою, кожна форма, яка на перший погляд здається несуттєвою, може бути стилістично релевантною.

БІБЛІОГРІФІЯ

1. Брандес М.П. Стилистика немецкого языка. – Москва: Высшая школа, 1983. – 271 с.
2. Єрмоленко С.Я. Стилистика сучасної української літературної мови в контексті слов'янських стилістик // Мовознавство, 1998. - № 2-3. – С. 25-36.
3. Жеребков В.А. стилистическая грамматика немецкого языка. – М.: Высшая школа, 1988. – 222 с.
4. Коцюба З.Г. Відтворення стилістичної семантики українських конструкцій з еліпсом головних членів в англомовних перекладах // Проблеми зіставної семантики. Мат. Всеукраїнської наукової конференції. – К., 1995. –С. 226-227.

5. Портянников В.А. Грамматико-стилистическая характеристика вопросительных предложений современного немецкого языка. – Авт. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1967. – 28с.
6. Сильман Т.А. Проблемы синтаксической стилистики. – Л., 1967.
7. Тимченко Є.П. Порівняльна стилістика німецької та української мов. Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 240 с.
8. Fleischer W., Michel G., Starke G. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache- 2. A. – Frankfurt/Main: Peter Lang, 1996/ - 341 S.
9. Grammatik der deutschen Sprache. Sprachsystem und Sprachgebrauch. – Berlin : Bertelsmann Lexikon Verlag, 1993- - 624 S.
10. Hans Jürgen Heringer. Grammatik und Stil. Praktische Grammatik des Deutschen. – Berlin: Cornelsen Verlag, 1989. - 384 S.
11. Riesel E, Schendels E. Deutsche Stilistik. – М.: Hochschule, 1975. – 316 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Токарєва – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка.

Наукові інтереси : стилістика німецької мови.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ НАПІВРЕАЛЬНОЇ УМОВИ

Ірина БОКАТЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розкрито семантичні та структурні особливості складнопідрядного умовного речення з підрядною напівреальною (гіпотетичною); з'ясовано шляхи його виникнення та визначено місце серед інших індикативних типів. З урахуванням фактичного матеріалу зроблено експериментально-лінгвістичні спостереження над функціонуванням таких умовних конструкцій, досліджено природу синтаксичного зв'язку.

Semantic and structural peculiarities of complex sentences with potential/hypothetic conditional clauses are discussed in the article. Ways of their production and their place among other indicative types of sentences are defined. Taking into account the factual material, experimental linguistic observation of the functioning of these conditional constructions and the nature of syntactic connections has been fulfilled in the process of research.

У сучасних лінгвістичних студіях складнопідрядні умовні конструкції є найменш дослідженим класом із погляду їхньої структурно-семантичної кваліфікації. Складнопідрядні речення з підрядною умови, причини, допусту та мети деякі лінгвісти об'єднують в єдину систему. Однак у реченнях, виражених умовною семантикою, модальність головної частини визначається модальністю залежної, тоді як в інших складнопідрядних структурах розчленованого типу, що пояснюються семантикою причини, допусту, а також мети та наслідку, такої залежності не спостерігається. **Метою** нашого дослідження є теоретико-практичне обґрунтування складнопідрядних речень напівреальної умови, їхнього статусу й функцій на тлі синтаксичної системи сучасної української мови. Відповідно до поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**: 1) з'ясувати стан вивчення речень напівреальної умови в сучасному мовознавстві; 2) уточнити типологію цих конструкцій; 3) окреслити шляхи виникнення складнопідрядних структур такого типу; 4) простежити частотність уживання складних гіпотетичних утворень у мові української прози.

Синтаксичні категорії розчленованої структури з детермінантним власне-детермінантним типом синтаксичного зв'язку є одними з найважливіших і малодосліджених категорій української мови. Особливо важливим у цьому плані є визначення статусу структурно-семантичних одиниць ієрархії складної умовної структури, що не набули й дотепер викінченої кваліфікації в граматичній науці. Так, на ґрунті індикативної залежності підрядної кондиційної частини такі складні утворення диференціюють на речення реальної умови; напівреальної (гіпотетичної) умови; ірреальної (потенційної, передбачуваної) умови [5, 7, 9, 10, 12, 13].

Підрядна предикативна частина складнопідрядного речення **реальної умови** (modus realis) указує на дійсну, можливу дію, про яку йдеться в головному реченні. У таких конструкціях залежна частина поєднується з усією головною за допомогою сполучників **якщо, коли, як, раз**, рідше – **аби** [1, 3, 5, 9, 10, 13]: **Коли хто мав клуню – молотив собі потроху, що дала за літо кривава праця** (Панас Мирний); **І коли не рахувати останніх трьох, то Марія зустріла й провела двадцять шість двісті п'ятдесят вісім днів** (У. Самчук); **І коли вже брався за щось, чимось захоплювався, то віддавався йому до кінця** (Б. Олійник); **Я зараз же нагодував би їх мухами й хлібом, аби тільки ластівка бачила, на**